

شماره جلسه: ۱۷۸ درس خارج فقه آية الله نجفی دامنه تاریخ: ۱۴۰۴/۰۵/۰۵ یکشنبه

مقرر: مصطفی اله دادی

موضوع عام: مسائل مستحدثه موضوع خاص: بورس و اوراق بهادار موضوع اخص: (۳۱)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

در مباحث گذشته معتقد شدیم که منفعت تابع ملک است.<sup>۱</sup> یعنی هر که مالک مالی باشد منفعت آن هم متعلق به اوست، مگر آنکه در فروش یا واگذاری یک مال شرط کند که منافع از او نباشد بلکه از خریدار یا وام گیرنده باشد.

لذا این مطلب که بعضی فرموده‌اند: «صاحب سهام می‌تواند در واگذاری سهام خود به شخص ثالث سودی را از او دریافت کند» این سود به وسیله شرط ضمن عقد تصحیح می‌شود. از طرفی مالک سهام می‌تواند مقداری از سود آن وثیقه‌ای را که کارگزار به کار می‌گیرد برای خود شرط کند و البته این کار موجب قرض ربوی هم نمی‌شود چرا که می‌تواند از عقود مثل مشارکت و مضاربه و غیره استفاده کند و این شرط را در ضمن آنها قرار بدهد.

ناگفته نماند که مالک سهام می‌تواند حتی در سود کسی که از او سهام می‌خرد هم شریک گردد. یعنی به او بگوید: به شرطی ین مال را به تو واگذار می‌کنم که مقداری از سود به کارگیری آن مال من باشد. بله؛ اگر عنوان بر روی قرض منعقد شود، این سود

---

۱. برای نمونه رجوع کنید به: الآراء الفقهية، ج ۱۱، ص ۱۶۴ به بعد.

موجب ربا می‌گردد، ولی اگر از عنوان قرض خارج شود و از عناوین دیگری مثل: مشارکت، مضاربه، مصالحه، فروش اقساطی و غیره استفاده کند؛ دریافت سودش اشکالی ندارد. لذا این مطلب که فرموده‌اند: «چنانچه قرض دهنده در ضمن قرض شرط نماید که تمام یا قسمتی از سود حاصل از حساب سرمایه گذاری متعلق به وی باشد، این قرارداد نیز از مصادیق قرض ربوی محسوب شده و حرام می‌باشد.» هر چند صحیح است لکن می‌گوییم: با تغییر موضوع می‌توان از دام ربا خارج شد، یعنی مالک سهام می‌تواند بگوید: من تعدادی سهام را برای مدتی معین در طی یکی از عقود شرعی مثل مضاربه، مشارکت، مصالحه به تو واگذار می‌کنم به شرطی که مقداری از سود آن را به من بدهی و در پایان هم سهام را به من بازگردانی.

در مسئله دیگری فرموده‌اند: اگر فرد متقاضی وام به صاحب سهام پیشنهاد دهد که سهامش را خودش فروخته یا او را وکیل در فروش آن نماید و قیمت فروش سهام را به وی قرض دهد، چنانچه قرض مذکور مشروط به دریافت بهره باشد، احکام قرض ربوی را دارد.

باید گفت: این مسئله از عجایب مسائل است که کسی آنرا انکار نکرده، بلکه توضیح و اوضحات می‌باشد. ولی می‌گوییم اگر در هنگامی که سهام ترقی کرده بخواهد آنرا بازگرداند، لازم است که بر اساس یوم الأداء بپردازد هر چند که بازگشت سهام به قیمیات باشد.

به نظر ما قاعده آن است که بازگرداندن هر مالی باید بر اساس یوم الأداء محاسبه گردد. بنابراین مواردی مثل پرداخت خمس یا پرداخت کفارات یا بدهی و قرض یا پرداخت مهریه یا رد مظالم یا وصیت به پرداخت یک مبلغی در امری؛ چنین است که باید بر اساس یوم الأداء محاسبه شود.

بنابراین اگر در فرض مسئله به جای قرض سهام از عناوین دیگری مثل مشارکت یا

مضاربه یا مصالحه یا خرید اقساطی استفاده کند، می‌تواند سودی را از این سهام دریافت کند و اشکالی هم ندارد.